



Vuoden 2026 talousarvion ja vuosien 2027–2028 talous- suunnitelman laadintaohje

Sisällys

1. Yleistä.....3

2. Kuntastrategia.....7

3. Kunnan talous ja talousarvion suunnitteluperusteet8

4. Vuoden 2026 talousarvion laadintaohje10

5. Aikataulu12

6. Talousarvioraami13

Liitteet.....14

1. Yleistä

Kuntalaki

Kuntalain 39 §:n mukaan kunnanhallitus vastaa kunnan taloudenhoidosta ja kunnanvaltuuston päätösten valmistelusta, jolloin sillä on päävastuu myös talousarvion valmistelusta. Kunnan keskushallinnon tulee laatia talousarviokehykset seuraavaa talousarviovuotta varten, minkä jälkeen hallitus hyväksyy kehykset ja laadintaohjeet. Kuntalain 110 §:n mukaan valtuuston on vuoden loppuun mennessä hyväksyttävä kunnalle talousarvio seuraavaksi kalenterivuodeksi ja taloussuunnitelma kolmeksi tai useammaksi vuodeksi.

Suunnitelmakausi kattaa talousarviovuoden 2026 ja suunnitelmavuodet 2026–2028. Talousarvio ja -suunnitelma tulee laatia siten, että ne sisältävät kunnan ja kuntakonsernin toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet turvaten edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen sekä siten, että ne toteuttavat kuntastrategiaa. Talousarviossa esitetään tehtävien ja toiminnan tavoitteiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot sekä osoitetaan, miten rahoitustarve katetaan.

Talousarviossa ja -suunnitelmassa on käyttötalous- ja tuloslaskelmaosa sekä investointi- ja rahoitusosa. Kunnan toiminnassa ja taloudenhoidossa on noudatettava talousarviota. Kuntalain 110 § sisältää myös säännökset talouden tasapainottamisesta ja alijäämän kattamisesta. Jos taseen alijäämää ei saada katettua suunnittelukautena, taloussuunnitelman yhteydessä tulee päättää yksilöidystä toimenpiteistä, joilla alijäämä katetaan valtuuston erikseen päättämänä kattamiskautena.

Yleistä talouden kehittymisestä

Valtiovarainministeriön 16.6.2025 julkaiseman Taloudellisen katsauksen (kesäkuu 2023) mukaan talous kääntyi viime vuonna kasvuun, vaikka bruttokansantuote (BKT) supistui 0,1 prosenttia vuositasolla. Investointeja lisäsivät rakentamisen toipuminen, puolustus-hankinnat ja energiasiirtymä. Taas inflaation hidastuminen, korkojen lasku ja veroalennukset lisäsivät kulutusta. VM:n mukaan talouden kasvua hidastaa Yhdysvaltojen tullien korotukset. Ministeriön mukaan BKT tulisi kasvamaan 1,0 % vuonna 2025 1,5 % vuonna 2026 ja vuonna 2027 tämä kasvaisi 1,7 %. Talouden näkymiä vaivaava epävarmuus tulee jatkumaan, vaikkakin myös myönteisiä signaaleja tässä on havaittavissa. Väestön ikääntyminen haastaa menopaineita. Tosin, ministeriön kesäkuun katsauksessa todetaan myös, että *mikäli epävarmuus maailmantalouden tulevasta suunnasta hellittää, Suomen talous voi vaivatta kasvaa myös ennustettua nopeammin, koska talouden tuotanto on taantuman myötä vajonnut selvästi alle potentiaalisen tasonsa.*

Ennusteen mukaan työllisyys tulisi kasvamaan selkeämmin vasta vuosina 2026- 2027, ja työttömyysasteen ennustetaan laskevan vuoden 2025 tasosta (9,3 %) 8,3 %:in vuoteen 2027 mennessä. Vuonna 2025 työllisyys on ollut valtakunnassa laskussa, mutta odotetaan, että tuotannon kasvun myötä työllisyyden kasvu virkistyi. VM toteaa kesällä 2025, että potentiaalia työmarkkinoilla työllisyyden kasvulle olisi: työvoiman määrä on kasvanut reilusti (mm. maahanmuutto ja hallituksen työllisyystoimet), mutta toistaiseksi, vaisun kysynnän vuoksi, työvoiman määrän kasvu on näyttäytynyt työttömyyden kasvuna. Lapissa työllisyystilanne on ollut valtakuntaan tasoon verrattuna myönteisempi, ja työttömyyden kasvu on ollut hitaampaa – joskin työttömyys, etenkin pitkäaikaistyöttömyys, on myös Lapissa kasvanut. Toukokuussa 2025 Lapin työllisyystilanne oli selkeästi valta-

kunnan keskiarvoon suhteutettuna parempi: Lapissa työttömyysluku oli 5/2025 tilanteessa 10,3 %, kun koko maan keskiarvo oli 11,3 %. Lapin työttömyyslukuista on havaittavissa mm. selkeät alueelliset erot, myös erot kaupunkien ja kuntien välillä.

Lapin suhdannekatsauksesta voidaan arvioida Lapin elinkeinojen kehitysnäkymiä (2024) sekä suhteuttaa näitä valtakunnan kehitykseen. Lapin tilanne näyttäytyy monessa valossa hieman erilaiselta suhteessa valtakunnan keskitasoon. Yleisesti voidaan todeta, että Lapissa henkilöstömäärän kehitys jatkui liikevaihtoa myönteisempänä vuonna 2024, kasvaen noin 0,4 % edellisvuodesta; vastaavasti koko maassa kaikkien toimialojen henkilöstömäärä supistui 1,4 %. Lapissa henkilöstömäärän kasvua on tapahtunut nyt kolmena vuona peräkkäin. Lapissa kaikkien toimialojen liikevaihto väheni vuonna 2024 noin yhden prosentin verran edellisvuodesta, kun vastaavasti koko maassa em. vähenys oli 1,7 prosenttia. Liikevaihto laski toisena vuonna peräkkäin, mutta vuonna 2024 selvästi vuotta 2023 maltillisemmin; vuonna 2023 liikevaihto väheni Lapissa jopa 6,5 prosenttia. Liikevaihto kuitenkin kasvoi vuonna 2024, teollisuutta lukuun ottamatta, kaikilla muilla tarkastelluilla toimialoilla – eniten matkailupalveluissa (17,7%), kaivostoiminnassa (15,8 %) sekä majoitus- ja ravitsemustoiminnassa (10,3 %).

Lapin liikevaihdon kehitystä analysoitaessa voidaan todeta, että trendikehitys on ollut vuodesta 2021 voimakkaimmin kasvussa Tunturi-Lapissa ja seuraavaksi paras kehitys on ollut Rovaniemen seutukunnassa; Tunturi-Lapissa liikevaihdon vuosimuutos (1-3/2024) oli + 9,1 %. Kuten Lapin pk -yritysbarometristä 2025 voidaan havaita, sekä mikro- että pk-yritysten suhdanneodotukset pysyvät positiivisina. Yrityksien näkymät ovat selkeästi myönteisempiä suhteutettuna koko maahan. Toimialakohtaiset erot ovat tasoittuneet vuodesta 2023; teollisuudessa näkymät ovat parantuneet huomattavasti viime syksystä, myös rakentamisessa ja kaupassa näkymät ovat hieman positiivisemmat vuoden 2024 syksyyn verrattuna. Myös palvelualoilla näkymät olivat positiiviset. Barometrin analyysin mukaan Lapin pk -yritysten vienti (tunnuspiirteenä on se, että yli puolet viennistä on palveluiden vientiä) vaikuttaisi olevan paremmassa ns. turvassa kauppasodalta kuin muussa maassa. Merkittävä kasvun este Lapissa pk -barometrin mukaan on edelleen osaavan työvoiman saatavuus.

Lapin kauppakamari niin ikään toteaa investointiselvityksessä (2025), että Lapilla menee hyvin talouden yleisiin suhdanteisiin nähden, tilannekuva on muuttunut merkittävästi positiivisemmaksi. Lapin yritykset onnistuivat heikon taloussuhdanteenkin aikana kasvattamaan liikevaihtoa, ja Lapin aluekehityksen potentiaali on noussut maan kärkitasolle. Kun kauppakamari selvitti vuonna 2023 koko Pohjoisen rajat ylittävän alueen investointipotentiaalin vuoteen 2035 mennessä, summa nousi yli 187 mrd euroon, josta Pohjois-Suomen osuus oli 76 mrd. Vuoden 2024 alkupuolella Finnveran rahoitus Lapissa kasvoi huomionarvoisesti ja rahoitettujen investointien arvo lähes kolminkertaistui. Avainasemassa potentiaalisten investointien toteuttamisessa on valtakunnan päätöksenteon toimet vetovoimaisen investointiympäristön suhteen, myös Pohjoisen ohjelman toimeenpano. On selvää, että myös T&K- rahoitusta tulisi saada ohjattua pohjoiseen enemmän. Avainasemassa on myös kuntien riittävät taloudelliset kannusteet investointien edistämiseen ja kaavoittamiseen, myös asuntopulaan ja osaamisen vajeeseen olisi löydettävä maakunnassa ratkaisuja. Matkailu tulisi tunnistaa vientituotteeksi ja panostaa em. viennin edistämiseen, Lapin saavutettavuutta ja väyläyhteyksiä on kohennettava.

Valtiovarainministeriö toteaa kesäkuun 2025 katsauksessaan, että julkisyhteisöjen lähtötilanne vuoteen 2025 oli heikko; julkisyhteisöjen rahoitusali jäämä oli vuonna 2024 jopa 4,4 % suhteessa BKT:hen. Talouskasvun vauhdittumisesta ja hallituksen sopeutustoi-

mista huolimatta arvioidaan, että julkisyhteisöjen rahoitusasema kohenee ennustejaksolla vain vähän. Katsauksessa todetaan, että erityisesti valtiontaloutta heikentävät keväällä 2025 tehdyt päätökset veronkevennyksistä ja puolustusmenojen lisäyksistä. Julkisyhteisöjen alijäämä on tänä kuluvana vuonna 4,2 % suhteessa BKT:hen ja laskee siitä vähitellen 3,5 % tuntumaan vuonna 2027. Alijäämä ei laske alle kolmen prosentin ennustejaksolla, Julkisyhteisöjen velkasuhde nousee vuonna 2025 yli 86 %, minkä jälkeen tosin velan kiihkeimmän kasvun tulisi olla toistaiseksi takana. Syvät alijäämät pitävät kuitenkin velkasuhteen maltillisessa kasvussa koko ennustejakson ajan, ja arvioidaan, että velkasuhde nousisi yli 90 % vuonna 2029, keskeisessä roolissa velkasuhteen kehityksessä on mm. puolustusmenot.

Kuntien tilinpäätöksistä 2024 on havaittavissa, että kuntien taloustilanne tulee kiristymään, vuosi 2025 tulee olemaan vielä haastavampi. Sopeuttamistoimenpiteitä henkilöstömenojen suhteen kunnissa on tehty, ja palveluiden kasvuprosentti on merkittävää (jopa 8%). Yleinen, epätietoinen talouskehitys haastaa kuntia, ja mm. yksityiskohdiltaan epäselvä valtionosuusuudistus tuo haasteita kuntien taloussuunnitteluun, tällä on luonnollisesti iso vaikutus yksittäisen kunnan tilanteeseen. Kuten KT:n pääekonomisti Juho Ruskoaho toteaa kirjoituksessaan (1/2025), uudistuksien myötä kuntien talous on aiempaa riippuvaisempi työllisyyden ja talouden näkymistä, suhdanneherkkyys on uudella tavalla ns. kuntapulssilla, kun työvoimapalvelut siirtyivät kunnille. Verotulojen heikko kasvu epävarmassa ympäristössä kuluttaa julkisen talouden rahoituspohjaa. Kuntien lakisääteisiä tehtäviä on lisätty, valtionosuuksia on sekä leikattu että lisätty. Arvioidaan, että kuntatalous tulee pysymään, investoinnit huomioiden, vielä tovin alijäämäisenä.

Kuntaliitto (2025) nostaa esille huolen, kuinka kuntien eriytymiskehitys näyttää jatkuvan ja taloudelliset näkymät heilahtelevat merkittävästi kuntien kesken. Kuntaliitto esittää, kuinka uudet kokeilut ja ns. normienpurku on keskeinen keino, jolla kuntatalouksia olisi mahdollista saada tasapainotettua. Budjettiriihen viitaten Kuntaliitto esittää, kuinka ensisijaisen tärkeää olisi onnistua hallitusohjelman toimeenpanossa siten, että kuntien valtionosuuksista ei enää nipistettäisi (vos-uudistus on keskiössä), tai heikennettäisi kuntien maksu- ja verotulojen kertymiä. Kuntien rahoitusvastuuta ei tulisi kasvattaa. Kuntatalouden rahoitusjäämä on koko kehyskaudella negatiivinen. Hallituksen puoliväliriihen esityksen mukaan peruspalveluiden valtionosuuteen kohdistettaisiin vielä 75 milj. euron leikkaus vuodelle 2026, Muonion kunnalle tämä tarkoittaa noin 90 000 euron leikkausta valtionosuuksiin. Kuntaliitto korostaa, että em. lisäleikkauksen myötä peruspalveluiden valtionosuutta pienentää yhden prosenttiyksikön ns. indeksijarru, jonka vaikutuksen arvioidaan olevan yhteensä noin 110 milj. euroa vuoteen 2027 mennessä. Kuntaliiton mukaan näyttää siltä, että kuntien talouteen tullaan vielä kohdistamaan lisää rahoitusleikkauksia myös seuraavalla hallituskaudella.

Hyvinvointialueiden tilannekuva on niin ikään hankala: hyvinvointialueiden aloittaessa toimintansa voimakas inflaatio nosti menoja enemmän kuin rahoitusta siirtyi alueelle. Myös hintatason nousu ennustettiin hyvinvointialueindeksissä alakanttiin. KT:n pääekonomisti tiivistää, kuinka vuodelta 2024 alijäämää syntyi kiritettäväksi 1,3 miljardia, vuonna 2024 yhteensä lähes saman verran. Syntynyt alijäämä on katettava seuraavien parin vuoden aikana, ja isona kokonaiskuvana KT:n pääekonomisti kiteyttää haasteen ytimekkääseen tiivistykseen: *Näyttää siltä, että hyvinvointialueiden rahoituksen kasvu menee aikaisempien vuosien alijäämien kattamiseen, joten palvelujen järjestämiseen ei ole juuri laitettavissa lisäeuroja. Palkkojen harmonisoinnin vuoksi palkkakulut kasvavat tänäkin vuonna hyvinvointialueilla nopeammin kuin ansiotasoindeksin ennustetaan kasvavan.*

Yhteenvetona voitaneen todeta, kuinka haastavat ja epävarmat globaalit ja valtakunnalliset talousajat haastavat myös kuntien talouden suunnittelua vielä tovin. Kuntien tulee pohtia sekä sopeuttamis- että kasvukeinoja samaan aikaan ja nettosumman arviointi, heijastinvaikutuksineen, on vaikeaa. Tulevat leikkaukset ja valtionosuusuudistuksen lopputuleman ennustaminen tuovat haasteita kunnille, samoin keskeisten lakivalmisteluiden seuraukset. Myönteisenä signaalina voidaan todeta, että Lapissa elinkeinojen kehitysnäkymät ovat positiivisemmat suhteessa muuhun maahan, ja siten myös työllisyyskehitys on myönteisempi. Valtiovarainministeriön kesäkuun 2025 talouskatsauksen esipuheessa todetaan viisaasti seuraavasti: *Urakka julkisen talouden kuntoon saattamiseksi ei heti valmistu, toivota ei ole syytä heittää. Pitkäjänteinen työ tuottaa kyllä tulosta aikanaan. Tarvitaan rohkeutta karsia ja tehostaa, mutta myös viisautta investoida tulevaisuuteen. Kestävä julkinen talous ei tarkoita säästötoimien loputonta ketjua, vaan vastuullista taloudenpitoa, joka mahdollistaa vakaan ja oikeudenmukaisen hyvinvointivaltion myös tulevaisuudessa.*

Tämä on hyvä ohjenuora myös Muonion kunnan talousarvio 2026 ja taloussuunnitelmien 2027-2027 valmistelulle.

Lähteet:

Lapin Luotsi. Lapin tilanne- ja kehityskuva 2024.

Lapin Luotsi. Lapin suhdannekatsaus 2024.

Lapin Kauppakamari 2023. Selvitys: Pohjoinen alue houkuttelee ennätysellisiä investointeja – investointipotentiaali kasvanut entisestään.

Lapin yrittäjät 2025. Pk-yritysbarometri 1/2025 alueraportit ja alueelliset graafit.

KT. Juho Ruskoaho 2025. Kuntien taloustilanne heikkeni odotetusti.

Kuntaliitto 2025. Kuntatalouden tila heikkeni: Kuntien omat sopeutustoimet vahvistivat taloutta vuonna 2024.

Kuntaliitto 2025. Kuntakohtainen verotulojen ennustekehikko (päivitetty 5/2025, 8/2025.)

Kuntaliitto 2025. Pääekonomistin palsta.

Kuntaliitto 2025. Valtionosuuslaskelmat.

Valtioneuvosto 2025. Taloudellinen katsaus: Kesäkuu 2025.

TEM. Lapin työllisyyskatsaus. Kesäkuu 2025.

YLE 2025. Lapin työllisyystilanne on muuta maata parempi.

2. Kuntastrategia

Valtuusto hyväksyi 18.6.2018 uuden kuntastrategian vuosille 2017–2025. Valtuusto vahvisti strategian päivityksen 13.6.2022 valtuustokaudelle 2021–2025. Muonion kuntastrategiaa on päivitetty valtuustokauden 2021–2025 painopisteiden, toimenpiteiden ja mittareiden osalta yhdessä asukkaiden, luottamushenkilöiden, henkilöstön ja sidosryhmien kanssa. **Strategia toimii myös nyt tehtävän talousarvion ja taloussuunnitelman perustana ja ohjeena.** Kuntastrategia vuosille 2026-2030 on valmisteilla.

Valtuustokauden 2021–2025 painopisteet

Elinvoima vahvistuu kestävästi

- Yrittäjäystävällinen kunta – ympärivuotinen ja kansainvälinen elinkeinoelämä
- Luonnostaan vastuullinen kunta
- Kestävä maankäyttö ja rakentaminen

Kuntatyö siirtyy uuteen aikaan

- Yhteistyöllä sujuvat ja saavutettavat palvelut
- Vaikuttavuutta ja vakuuttavuutta tiedolla johtamisella – aidosti avoin kunta
- Virkistynyt, osaava, vetovoimainen ja suvaitsevainen organisaatio

Elämme onnellista arkea

- Yhdenvertainen oikeus elinikäiseen kasvuun, kehittymiseen ja oppimiseen
- Viihtyisä, turvallinen ja terveellinen elinympäristö
- Hyvinvoiva, tyytyväinen ja turvalliseksi olonsa tunteva muoniolainen – mahdollisuus tasapainoiseen ja onnelliseen elämään

Strategian läpileikkaavat painopisteet

- toimivat tietoliikenneyhteydet
- markkinointi ja viestintä
- edunvalvonta ja yhteistyö

Jokaiselle painopisteelle on määritelty kolme keskeisintä toimenpidettä. Kuntastrategiaa toteutetaan ennen kaikkea ohjelmien, suunnitelmien ja hankkeiden kautta. Strategialle laaditaan aikataulutettu toimeenpanosuunnitelma, jossa määritellään myös vastuutahot toimenpiteille. Strategia-asiakirjaan on määritelty kunkin painopisteen kannalta kunnalle strategisesti merkittävät kumppanit.

Mittarit ja seuranta

Kuntastrategia toteuttaa erityisesti Agenda 2030 -kestävän kehityksen toimintaohjelman mukaisista tavoitteista tavoitetta 3 (Terveyttä ja hyvinvointia), 4 (Hyvä koulutus), 8 (Ihmisarvoista työtä ja talouskasvua), 9 (Kestävää teollisuutta, innovaatioita ja infrastruktuuria) sekä 11 (Kestävät kaupungit ja yhteisöt). Lisäksi strategia toteuttaa tavoitteita 10 (Eriarvoisuuden vähentäminen), 12 (Vastuullista kuluttamista) ja 17 (Yhteistyö ja kumppanuus).

Tavoitemittaristoa viedään talousarvioasiakirjaan ja seuranta tapahtuu osana talousarvioprosessia.

3. Kunnan talous ja talousarvion suunnitteluperusteet

Vuoden 2024 ylijäämä oli 95 000 euroa, verotulot ja valtionosuudet jäivät oletettua vähemmän, erityisesti kiinteistöveron ja opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuuksien osalta. Talousarviovuoden aikana kunnassa ei toteutettu organisaatiouudistuksia, mutta hallintosääntöön (valtuusto 9.12.2024 § 47) päivitettiin sekä selkeytettiin toimivaltakysymyksiä, tarkistettiin virkanimikkeitä sekä johtajaorganisaation järjestäytymistä ja päivitettiin työllisyys- sekä maankäyttö- ja rakennuslain mukaisia muutoksia. Muutokset tulivat voimaan 1.1.2025 alkaen.

Hallinto- ja talouspalveluissa kunta osti alkuvuoden Pellon kunnalta palkkahallinnon palveluita, kunnes kuntaan palkattiin ma. taloussihteeri, ja aloitettiin palkkahallinnon ulkoistamisprosessin valmistelu Monetra Oy:lle. Em. projekti meni hallitusti sekä suunnitelman mukaisessa aikataulussa. Vuoden 2024 aikana tilikarttaan avattiin työllisyysalueelle uudet palveluluokat, tilit ja kustannuspaikat työllisyyspalveluiden alle.

Valtuusto myönsi käyttötalouteen nettona yhteensä 164 000 euroa lisämäärärahaa. Suurin yksittäinen lisämääräraha käyttötalouteen myönnettiin elinvoimapaalveluiden alle vanhan esikoulukiinteistön purkamiseen (80 000 euroa). Valtuusto hyväksyi varhaiskasvatuksen tehtäväalueelle 34 000 euron lisämäärärahan. Hallinto- ja talouspalveluille (yleishallinto) myönnettiin 50 000 euron lisämääräraha.

Valtuusto hyväksyi määrärahan siirtoja tehtäväalueiden välillä seuraavasti:

- lukion tehtäväalueelta siirrettiin 43 000 euroa varhaiskasvatuksen tehtäväalueelle.
- liikunta- ja hyvinvointipalveluiden tehtäväalueelta siirrettiin 18 500 euroa kirjasto- ja kulttuuripalveluiden tehtäväalueelle, sekä
- kuntakehittämisen ja työllisyyspalvelujen tehtäväalueelta siirrettiin 45 000 euroa kiinteistö- ja tiepalvelujen tehtäväalueelle.

Vesihuoltolaitoksen tilikauden alijäämä oli vuonna 2024 n. 96 000 euroa. Tulot toteutuivat n. 101 000 euroa parempina kuin arvioitu, kun vuonna 2024 vesi- ja jätevesimaksuja korotettiin 15 %. Toisaalta menot ylittyivät n. 71 000 eurolla. Konsernitilipäätös osoittaa ylijäämää n. 292 000 euroa. Tytäryhtiöstä Kiinteistö Oy Muonion Kotikonnun hoitokate oli - 2 000 euroa, mutta muilla se oli positiivinen. Omavaraisuusaste ja suhteellinen velkaantuneisuus pysyttelivät edellisen tilikauden tasolla.

Investoinnit toteutuivat n. 1,5 milj eurolla (n. 61 %), toteutumisasteeseen vaikutti mm. se, että Kielan saneeraus ei käynnistynyt eivätkä vesihuoltolaitoksen hankkeet toteutuneet arvioidusti. Vuoden 2024 Investointiosaan valtuusto hyväksyi "aineettomat hyödykkeet" - osatehtävätasolle Monetra Oy:n palkkahallinnon ulkoistamiseen liittyvät kustannukset ja CaseM:n lisäpalveluiden sekä Docuwaren käyttöönottokulut. Valtuusto hyväksyi vuoden 2024 talousarvion investointiosan muut osakkeet ja osuudet -osatehtävätasolle 112 500 + 112 500 (yht. 225 000 e) euron lisämääräraharauksen osakkeiden hankintaa varten Jerisjärven Huolto Oy:stä.

Kunnan tulo-rahoitus ei vielä tilinpäätös vuonna 2024 laskenut Lapin hyvinvointialueelle vuokrattujen sote -kiinteistöjen vuokratuottojen vuoksi. Nykyiset vuokrasopimukset ovat voimassa 31.12.2025 asti ilman optiovuotta, vuonna 2025 käydään hyvinvointialueen kanssa neuvottelut sote- kiinteistöjen vuokrasopimuksista; nämä ovat merkittävässä roolissa kunnan tulevien vuosien tulo-rahoituksen turvaamisessa. Hyvinvointialueen kanssa tehtävien uusien vuokrasopimusten tekoon on valtion taholta sisällytetty keskustelu kuntien kiinteistöjen yhtiöittämisvelvoitteesta, em. tarkastelu aloitetaan niin ikään vuoden 2025 aikana.

Hyvinvointialueeseen siirryttäessä 1.1.2023 kunnan taseessa oli edellisten vuosien ylijäämää 3 531 706 euroa. Tilinpäätös vuoden 2023 hyvä tulos mahdollisti 0,5 milj. euron vapaaehtoisen varauksen tekemisen tulevien vuosien investointeihin ja taseeseen kertynyt ylijäämä on vuoden lopussa 4 124 317 euroa. Vuoden 2024 tilinpäätöksen ylijäämä

(94 984,86 euroa) muodostaa taseeseen kertyneeksi ylijäämäksi 4 592 321,50 euroa. Käytännössä vuoden 2024 tilinpäätöksen keskeiset tunnusluvut huononivat vuodesta 2023; toimintatuottojen määrä toimintakuluista (%) hieman pieneni, vuosikate/poistot % käytännössä puolittui (2023 tämä oli 218 %) ja vuosikate euroa/asukas pieneni merkittävästi ollen 388 euroa/asukas, kun se vuonna 2023 oli 845 euroa/asukas.

Seuraavilla tulevilla kansallisilla ja maakunnallisilla muutoksilla on odotettavissa merkittävä vaikutus kunnan toimintaan ja tulopohjaan:

- Vuonna 2025 voimaanastunut TE-palvelu 2024 -uudistus, jossa kunnille tuli työllisyyspalveluiden järjestämisvastuu sekä laajentuva vastuu työttömyysturvan rahoituksesta. Laajeneva rahoitusvastuu kompensoidaan kunnille erillisellä valtionosuuden lisäyksellä ja kahden vuoden siirtymäajalla. Tämänhetkisten laskelmien mukaan arvio nykytilan kustannuksista vuonna 2025 on Muonion kunnan osalta noin 400 000 euroa. Käytäntö on osoittanut, että tehty muutos ei ole ollut kustannusneutraali; on selvää, että työllisyysalueilla tulee olemaan taloudellisia haasteita ratkaistavana. Muonio on muodostanut työllisyyspalvelualueen Tunturi-Lapin ja Pellon kuntien kesken ja isäntäkuntana toimii Kittilä.
- Kuntien peruspalveluiden valtionosuusjärjestelmän uudistustyö on prosessissa ja sen vaikutusten konkreettisuus on vielä epäselvää. Tavoitteena on, että uusi päivitetty valtionosuusjärjestelmä olisi voimassa vuoden 2026 alusta alkaen. Vielä ei ole saatavilla ennakkotietoa/laskelmia tulevan uudistuksen vaikutuksista yksittäisen kunnan talouteen. Kuitenkin on tiedotettu, että uudistus toteutetaan kustannusneutraalisti, toisin sanoen uudistuksessa jaetaan jo olemassa olevia rahoja uudelleen.
- Kuntien valtionosuuksiin tehdään kertaluontoinen leikkaus vuonna 2026 (Muonion kohdalla em. suuruus on noin 89 000 euroa), ja tuleville vuosille neuvotellaan vuosileikkauksista.
- Lakivalmistelu koskien hallituksen esitystä eduskunnalle julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain sekä eräiden siihen liittyvien lakien muuttamista on parhaillaan lausuttavana. Jos uudistus toteutuu nyt esitetyllä tavalla sekä esitetyssä aikataulussa, tulee tämä haastamaan kunnan kriittisten tukipalveluiden järjestämistä (niin mm. ICT, palkkahallinto, jätehuolto, kirjastopalvelut) sekä tuomaan eittämättä lisäkustannuksia.

Kesäkuun 2025 taloustoteuma on koko kunnassa raamissa. Toimintakatteen kertymä oli noin 50,5 % (toimintatuotot 49,3 %, kulut 50,1 %). Tilannekuva on myönteinen myös peilattuna siihen, että kesäkuun palkoissa on maksettu lomarahat; yleensä em. ajankohdana henkilöstömenot isoimpina menoina ns. heilahtavat yli tasaisen kertymän. Toimintamenoista henkilöstökulut ovat toteutuneet em. ajankohtaan mennessä noin 50,4 prosenttisesti, palveluiden ostot ovat toteutuneet 49,8 prosenttisesti ja *aineet, tavarat ja tarvikkeet* – menokohta 45,8 prosenttisesti. Verotulot olivat toteutuneet kesäkuun loppuun mennessä odotettua paremmin, kertymän ollessa 53,8 prosenttia. Valtionosuudet olivat toteutuneet lähes tasaisen kertymän mukaisesti, kertymä oli kesäkuussa 50 prosenttia. Rahoitusmenot ovat toteutuneet huomattavasti arvioitua alemmina, ja näiden kertymä oli kesäkuussa noin 12,4 prosenttia. Poistot ovat toteutuneet 47 prosenttisesti, mutta on huomioitava, että nämä tehdään neljännesvuosisyklissä. Valtiokonttorille toimitetun tilinpäätösennusteen mukaan vaikuttaisi siltä, että tilinpäätösennuste/ tilikauden ylijäämä voisi olla jopa noin 500 000 – 700 000 euroa ylijäämäinen, lainakannan ollessa arviolta noin 5,1 milj. euroa ja investointien bruttomenojen noin 3,13 milj. euroa. Tähän arvioon on tosin suhtauduttava varauksellisesti. Talousarvio 2025 tehtiin noin 240 000 euroa ylijäämäiseksi.

Vuoden 2025 toimintakateraamia ohjaavat verotulojen osalta käytettävissä olevat ennusteet ensi vuoden verotulokehityksestä (kunnan oma verotuloennustekehikko) sekä kuluvan vuoden toteutuma ja valtionosuuksien osalta Kuntaliiton julkaisemat ennakkolaskelmat kunnan valtionosuuksista. On huomioitava, että verotuloennusteet näyttävät erittäin positiivilta, ja jopa Kuntaliitto on kiinnittänyt ”ylioptimistisiin arvioihin” huomiota;

talousarvion laadinnassa on syytä lähteä liikkeelle heikommista ennusteista. Em. lähtökohta on huomioitu raamissa.

Valtionosuusennusteiden mukaan (kesän 2025 ennakkolaskelmat) kunnan valtionosuudet ensi vuodelle olisivat noin 4,61 milj. euroa. Kuitenkin, valtio on tehnyt jo periaatepäätöksen ja linjauksen kertaleikkauksesta vuoden 2026 valtionosuuksiin, jotka on huomioitu Muonion ennustelaskelmissa, vähennys olisi kunnalle noin 90 000 euroa. Kotikuntakorvaukset olisivat Kuntaliiton laskelmien mukaan noin 144 000 euroa.

Palvelualueiden on huomioitava budjettia laatiessaan seuraavat seikat, jotka ovat ta-raamin ja ts- raamien laskennan pohjalla:

- Taksantarkistuksia on tehtävä syksyllä 2025 ja keväällä 2026
 - o Tuloennuste on laskettu vuodelle 2026 noin 3 % korotusodotuksella, suunnitelmavuodelle 2027 noin 6 % korotusodotuksella ja suunnitelmavuodelle noin 3 % korotusodotuksella.
- Menojen karsintaan on kiinnitettävä erityistä huomiota/ älykäs sopeuttaminen:
 - o Tehdyt ennustekorotukset menoihin ovat maltillisia vuosille 2026, 2027 ja 2028 (noin 2-3 %), tästä johtuen on kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, mistä kunnassa karsitaan etenkin suunnitelmavuosien 2027-2028 menoja. Syksyllä 2025 on syytä aloittaa valmistautuminen jo tähän, ja viimeistään keväään 2026 aikana on oltava ratkaisuja menojen hillintään/karsintaan liittyen.
- Mahdolliset sote- kiinteistöjen yhtiöittämisskenaario on huomioitu vuoden 2027 raamista eteenpäin (tarkistettu sekä meno- että tulo-odotusta)
- Valtion päätöksien sekä linjauksien mukaisesti valtionosuuksia on alennettu skenaariolaskelmissa vuosille 2026, 2027 ja 2028 valmiiksi saman verran (n. 90 000 e/vuosi)
- Verotulokertymä on arvioitu vuosille 2026, 2027 ja 2028 varovaisuusperiaatteen mukaisesti alemmaksi kuin ennustekehikot osoittavat.

4. Vuoden 2026 talousarvion laadintaohje

Vuoden 2026 talousarvion laadintaohje perustuu vuoden 2024 tilinpäätökseen, vuoden 2025 talousarvioon ja toteutumisarvioon, sekä tietysti ensisijaisesti vuotta 2025 koskeviin tietoihin ja ennusteisiin kunnan tulopohjasta. Talousarvio laaditaan Talgraf Accuna budjetointiohjelmalla.

Vuoden 2026 raami lähtee liikkeelle siitä lähtökohdasta, että kunnan veroprosentit pysyisivät nykyisellä tasolla, eli ts. Näitä ei ole raamin laskelmissa korotettu (*korotuspaineen tilannetta on tarkistettava lokakuussa uudelleen, kun talousarviovalmistelu etenee*).

Voimassa olevat veroprosentit ovat seuraavat:

- tuloveroprosentti 8,9 %
- yleinen kiinteistöveroprosentti 1,15 %
- maapohjan kiinteistöveroprosentti 1,30
- vakituisen asuinrakennuksen kiinteistöveroprosentti 0,45 %
- muun kuin vakituisen asuinrakennuksen kiinteistöveroprosentti 1,20 %
- rakentamattoman rakennuspaikan kiinteistöveroprosentti 6,00 &
- voimalaitosten kiinteistöveroprosentti 3,10 %

Tekstiosa

Tekstiosa alkaa Tehtävän kuvauksella sekä Palvelulupaus ja yleistavoitteet selostuksella.

Toiminnalliset tavoitteet johdetaan Muonion kunnan 13.6.2022 päivittämästä ja vahvistamasta kuntastrategista. Talousarviossa tulee esittää toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet. Toiminnalliset tavoitteet asetetaan taloudellisten tavoitteiden rinnalle. Kaikilla käyttötalouden sitovilla tehtävätasoilla tulee olla toimintaa kuvaavia mittareita. Tavoitteiden ja mittareiden lukumäärä ei ole itseisarvo, tärkeämpää on, että tavoitteet ja suoritteet ovat realistisia, konkreettisia ja helposti seurattavissa, mitattavissa ja tarkastettavissa. Tavoite on päämäärä, sillä kuvataan tulos, joka saavutetaan toimintaa varten annetuilla määrärahoilla talousarviovuoden aikana.

Käyttötalous

Käyttötalouden toiminnallisten tavoitteiden sitovuus valtuustoon nähden on tehtävätaso. Talousarvion 2026 valmistelussa huomioidaan vuoden 2024 tilinpäätöksen ja vuoden 2025 toteutuman analysointi sekä vuodelle 2025 tiedossa olevat muutokset. Käyttötalouden menoesitykset on käytävä tiukasti läpi ja korotettava vain jo tiedossa olevilla menojen lisäyksillä (henkilöstömenot lasketaan keskitetysti virka- ja työehtosopimusten mukaisesti). Palvelualueiden tulee talousarvioesityksessään aina tarkastella palveluiden nykyisten tuottamistapojen kustannuksia ja pyrkiä selvittämään mahdollisimman tehokkaat ja kustannusvaikutuksiltaan edullisimmat toimintatavat. Sisäiset menot ja tulot ovat osa sitovaa talousarviota.

Henkilöstömenot

Henkilöstömenot budjetoidaan kunnan hyväksymän, voimassaolevan vakanssirakenteen mukaan. Kunta-alalle sovittiin uudet virka- ja työehtosopimukset kesäkuussa 2025. Virka- ja työehtosopimukset ovat voimassa 1.5.2025–29.2.2028. Vuoden 2026 sopimuskorotukset ovat 2,87 %, vuonna 2027 noin 2,80 % ja vuonna 2028 1 %. Sopimuskauden aikana henkilöstömenot nousevat yhteensä lähes 9,20 prosenttia.

Hallinto- ja henkilöstösuunnittelija antaa kirjallisen ohjeistuksen palkkamenojen syöttämiseksi excel- taulukkopohjaan.

Keva on laskenut arvion vuoden 2026 työnantajakohtaisista eläkemaksuista (5/2025). Lopulliset eläkemaksut vahvistetaan joulukuussa 2026.

Vuoden 2026 lopulliset henkilösivukulut vahvistetaan vuoden 2025 lopulla. Talousarvion laadinnassa käytetyt arvot perustuvat Kevan budjetoitiohjeisiin ja Kuntaliiton ennustemateriaaliin. Vuoden 2026 henkilösivukuluja laskettaessa tulee käyttää seuraavia prosentteja:

- Palkkaperusteinen eläkevakuutusmaksu 17,10 %
- Sairausvakuutusmaksu 1,84 %
- Työttömyysvakuutusmaksu 0,8 %
- Tapaturmavakuutus 1 %

Vuoden 2026 Taloudellisen tuen kustannukseksi Keva arvioi olevan noin 0,030 %:a taloudellisen tuen alaisista palkoista eli selvästi alle ryhmähenkivakuutuksen maksun.

Eläkemenoperusteinen maksu poistui vuoden 2022 lopussa ja sen tilalle tuli tasausmaksu. Kevan arvioima tasausmaksu jaetaan kuntien ja hyvinvointialueiden kesken. Vuoden 2026 tasausmaksun on arvioitu olevan 605 000 000 euroa, kun se vuonna 2025 on 577 000 000 euroa. Muonion kunnan arvioitu tasausmaksu vuonna 2026 on 165 256

euroa. Niin KuElin kuin VaElin eläkemaksu-prosentti sisältää myös työkyvyttömyyseläkemaksun, joka peritään osana työntajan palkkaperusteista eläkemaksua.

Ennakkotietojen mukaan työntajan sairausvakuutusmaksu olisi noin 1,84 prosenttia palkasta. Tämä maksu koskee 16–67-vuotiaita työntekijöitä, jotka on vakuutettu Suomessa sairausvakuutuslain mukaan. Alle 16-vuotiaista ja 68 vuotta täyttäneistä työntekijöistä ei makseta tätä maksua.

Työnantajan työttömyysvakuutusmaksu on 0,20 prosenttia palkasta palkkasummarajan alittavalta osalta. Sen ylittävältä osalta työttömyysvakuutusmaksu on 0,80 prosenttia palkasta.

Henkilösivukuluprosentiksi määritellään taloussuunnitteluohjelmaan keskimääräinen luku, se on 24,4 % (sis. tasausmaksun).

Investoinnit

Investointien pienhankintaraja on 11 000 euroa, sitä suuremmat uudisrakennus- ja peruskorjaushankkeet on sisällytettävä investointiosaan ja vastaavasti pienemmät hankkeet käyttötalousmenoina. Kunnossapitotyöt, vaikka ne olisivat investointirajaakin suuremmat, kuuluvat käyttötalousmenoihin. Investointiosaan on myös varattava vuodelle 2024 budjetoidusta hankkeesta se osa määrärahasta, joka siirtyy toteutettavaksi vuonna 2025.

Konserni

Valtuusto hyväksyi kunnan konserniohjeen 8.3.2021 § 3. Konsernin tytäryhteisöiltä edellytetään suunnitelmallista kiinteistön ylläpitoa ja taloudenhoitoa niin, että kiinteistö- ja asuntoyhtiön vuokrausaste pystytään pitämään lähellä 100 prosenttia ja näin turvaamaan taloudellinen riippumattomuus ilman emon tukea. Talousarviossa esitetään tytäryhteisöjen merkittävät investoinnit ja mahdollisesti otettavat uudet lainat ja niihin eritettävät kunnan omavelkaiset takaukset. Tytäryhtiöiden kiinteistöohjelmaa aletaan tarkistaa.

5. Aikataulu

Talousarviovalmistelu toteutetaan ACCUNA- ohjelmistolla. Palvelualueet valmistelevat talousarvioesityksensä annettujen ohjeiden perusteella. Lautakuntien hyväksymät esitykset annetaan kunnanhallitukselle ja taloustoimistoon (ja taloussuunnittelu ohjelmistoon tallennettuina) perjantaihin **10.10.2025** mennessä, näin ollen mahdollinen 2. lautakuntakierros ehditään toteuttaa ennen lopullista kunnanhallituksen esitystä valtuustolle.

Kunnanhallitus käsittelee talousarviota ensimmäisen kerran **27.10.2025**, ja tässä kokouksessa **esittää myös valtuustolle vahvistettavat veroprosentit**. Kunnanhallitus käsittelee toisen kerran talousarviota **17.11.2025**, jolloin se esittää sen valtuustolle käsiteltäväksi. Kunnanvaltuusto päättää **veroprosentit 3.11.2025** (tulee olla lakisääteisesti ilmoitettuna 17.11. mennessä) ja **käsittelee talousarvion 1.12.2025**.

6. Talousarvioraami

TULOSLASKELMA	TP23	TP 2024	TA2025	TA26	TS27	TS28
TOIMINTATUOTOT yhteensä	4,00	3,97	3,65	3,76	2,80	2,88
TOIMINTAKULUT yhteensä	-12,28	-12,78	-13,13	-13,53	-13,21	-13,48
TOIMINTAKATE YHTEENSÄ	-8,28	-8,81	-9,48	-9,77	-10,41	-10,59
Verotulot	6,51	6,16	6,31	6,84	7,00	7,24
Valtionosuudet	3,80	3,68	4,50	4,52	4,52	4,52
Rahoitustuotot ja -kulut	-0,11	-0,14	-0,12	-0,10	-0,10	-0,10
VUOSIKATE	1,93	0,90	1,21	1,49	1,01	1,06
Poistot ja arvonalentumiset	-0,90	-0,83	-0,93	-1,00	-0,91	-0,92
Satunnaiset tuotot ja kulut	0,00	0,00				
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	0,59	0,07	0,28	0,49	0,10	0,15
Varausten ja rahastojen muutos		0,03		0,05	0,05	0,05
TASEEN YLIJÄÄMÄ/ ALIJÄÄMÄ YHTEENSÄ	4,12	0,10	0,28	0,53	0,15	0,19

Liitteet

Ennustekehikko 5/2025

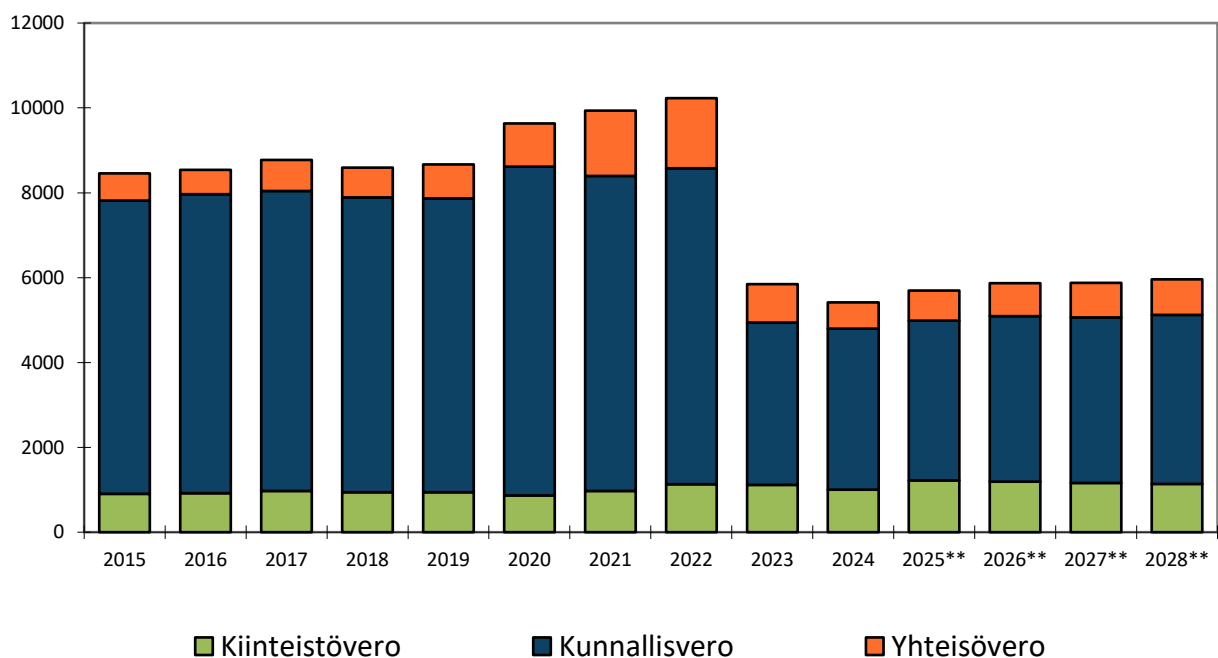
Yhteenveto						
TILIVUOSI	2023	2024	2025**	2026**	2027**	2028**
Verolaji						
Kunnallisvero	4 260	4 319	4 372	4 641	4 755	4 931
Muutos %	-46,9	1,4	1,2	6,1	2,5	3,7
Yhteisövero	1 009	705	824	933	988	1 036
Muutos %	-43,3	-30,1	16,9	13,3	5,9	4,9
Kiinteistövero	1 237	1 138	1 420	1 415	1 415	1 415
Muutos %	1,3	-8,0	24,8	-0,3	0,0	0,0
VEROTULO KIRJATTAVA	6 506	6 162	6 615	6 988	7 157	7 382
Muutos %	-41,0	-5,3	7,4	5,6	2,4	3,1

Taulukoiden luvut on esitetty käyvin hinnoin, eli inflaation vaikutusta ei ole eliminoitu

Kuluttajahintaindeksi, 2000=100	138,4	140,0	140,9	142,5	144,3	146,3
Kuluttajahintaindeksin muutos	6,2	1,6	0,9	1,6	1,8	2,0
Peruspalvelujen hintaindeksi	144,8	148,0	151,1	154,9	158,6	161,3
Peruspalv. hintaindeksin muutos	4,5	3,2	3,1	3,8	3,7	2,7

Kunnan arvioitu reaalinen verotulo 2015-2028

1000 €



Ennustekehikko 8/2025

Yhteenveto						
TILIVUOSI	2023	2024	2025**	2026**	2027**	2028**
Verolaji						
Kunnallisvero	4 260	4 319	4 200	4 687	4 762	4 933
<i>Muutos %</i>	-46,9	1,4	-2,8	11,6	1,6	3,6
Yhteisövero	1 009	705	824	922	977	1 026
<i>Muutos %</i>	-43,3	-30,1	16,9	11,9	6,0	4,9
Kiinteistövero	1 237	1 138	1 420	1 415	1 415	1 415
<i>Muutos %</i>	1,3	-8,0	24,8	-0,3	0,0	0,0
VEROTULOKSI KIRJATTAVA	6 506	6 162	6 443	7 024	7 154	7 373
<i>Muutos %</i>	-41,0	-5,3	4,6	9,0	1,9	3,1
<i>Taulukoiden luvut on esitetty käyvin hinnoin, eli inflaation vaikutusta ei ole eliminoitu</i>						
Kuluttajahintaindeksi, 2000=100	138,4	140,0	140,6	142,2	144,2	146,2
<i>Kuluttajahintaindeksin muutos</i>	6,2	1,6	0,6	1,6	2,0	2,0
Peruspalvelujen hintaindeksi	144,8	148,0	151,1	154,9	158,6	161,3
<i>Peruspalv. hintaindeksin muutos</i>	4,5	3,2	3,1	3,8	3,7	2,7